

Emlékérem, 2013.0kt.13.

Síremlék, Házsongárdi temető, Kolozsvár

XXIII.

VÁLYI GYULA

MATEMATIKA EMLÉKVERSENY

A műsorfüzetet készítette: Sebestyén Júlia és Domokos József

Asociația Matematică Vályi Gyula
Vályi Gyula Matematikai Társaság
Vályi Gyula Mathematical Association

Nr. înreg: 45/1.noiembrie 2004.
Cod Ident. fisc. 16973710/24.11.2004
540143- Tg. Mureș, Aleea Cornișă, nr.3, ap.5, România
Tel.: +40-771-634225, +40-365-433 375, mobil: +40 740 138 366
www.valyigyula.ro
E-Mail: valyikor@gmail.com

$$\iint_{\Sigma} V(p, q) dx dy$$

$$\iint_{\Sigma} V(p, q) dx dy$$

MAROSVÁSÁRHELY
2017. május 12.-13.

Marosvásárhelyen, a négy és fél évszázados Református Kollégiumban (ma Bolyai Farkas Elméleti Líceum) Bolyai Farkas tanári tevékenységének és emberi tartásának köszönhetően vált világhírű matematikussá Bolyai János és indult a matematika meghódítására városunk nagy szülőtte, Vályi Gyula.

Vályi Gyula 1855 január 25-én született. Édesapja, a marosvásárhelyi születésű Vályi Károly, tanítványa Bolyai Farkasnak a Református Kollégiumban. Ítélobíró és a református egyház kurátora volt. Édesanyja, Dózsa Rákhel, nyolcadrendű unokája Dózsa György, Ádám nevű unokatestvérének.

Kisgyerek korában egy esés utáni gondatlan orvosi kezelés miatt Vályi Gyula sánta maradt és élete végéig bottal járt.

1861-ben beírátták a marosvásárhelyi Kollégiumba. Tehetsége és szorgalma révén a kollégium legjobb tanulói közé tartozott. Réthy Mór így ír a kollégiumi évekről: „Az elemi és gimnáziumi osztályokban egyaránt minden tárgyból kitűnő előmenetelt tanúsított, és tanárai, közöttük Mentovich Ferenc, a matematika és fizika lelkes és tudós professzora is róla a legnagyobb csodálattal beszéltek.” Gimnáziumi évei alatt jelentkezett élete nagy megpróbáltatása, a szembetegsége. E miatt naponta alig néhány órát tanulhatott. Gyors felfogóképessége és kitűnő emlékezőtehetsége segítette a tanulásban.

1873-ban beiratkozott a kolozsvári egyetem matematika és természettudományi karára. Tanárai közül nagy hatással voltak rá Réthy Mór és Martin Lajos. 1877-ben matematika-fizika szakos tanári oklevelet kapott.

Réthy Mór és Martin Lajos javaslatára az egyetem két éves ösztöndíjat biztosított külföldi továbbképzésre és így 1878-ban Berlinbe utazott. Itt alkalma volt a matematikai tudományok legújabb kutatási területeit megismerni. A berlini két év alatt kutató tudóssá fejlődött.

Tanulmányai befejeztével 1880 tavaszán hazatért.

Ebben az időben a hajó - és repülőgépgyártás szükségessé tette a légszár hatékonyságának tanulmányozását. Vályi Gyula rendkívüli érdeme, hogy elsőnek vette észre annak a matematikai elméletnek a hiányát, amellyel a légszár felületi alakját, vagyis működése hatékonyságát tanulmányozni lehet. Ezt az elméletet dolgozta ki a doktori értekezésében, melynek címe: „A másodrendű parciális differenciális egyenletek

Petőfi Sándor Általános Iskola, Csíkszereda

Tanárok:

Molnár Klára

Simon József

Dénes Margit

Tanulók:

Bartalis Orsolya, VIII. osztály

Herța Noémi, V. osztály

Péterfi Péter, VII. osztály

Blénessy I Anna Orsolya, VIII. osztály

Sövér Elek Szakközépiskola

Baricz Orsolya, VIII. osztály

Borsos Balázs, VIII. osztály

Ilyés Rajmund, VIII. osztály

MEGHÍVOTTAK:

Balás Árpád,	Mátéfi István
Bandi Árpád,	dr. Oláh Gál Róbert
dr. Csegzi Sándor ,	Szabó Zoltán,
Kántor Éva	dr. Weszely Tibor
Sándor Éva	dr. Molnár László

VENDÉGEK:

Báthory István Általános Iskola, Medgyes

Székey Éva – tanár
Tanulók
Maior Sándor, VI. osztály
Gellér Levente, VIII. osztály
Moroşanu Norbert, VIII. osztály

Domokos Kázmér Gimnázium, Szováta

Kovács Orsolya – tanár
Tanulók:
Jeremiás Levente, VI. osztály
Ambrus Zoltán, VII. osztály

elméletéhez”. Dolgozata nemzetközi visszhangot keltett. 1881 februárjában, alig 26 évesen, avatták a matematika tudományok doktorává.

Kolozsváron az 1881-82-es tanévtől kezdve harminc éven át a Tudományegyetem köztisztviselőnek örvendő tanára volt. Előadásai érdekesek, változatosak voltak. Haar Alfréd szerint abban az időben talán sehol sem tárgyalták magasabb szinten a komplex függvénytant, mint ahogy Vályi Gyula tette. Csak két előadása nem változott. Egyik az elemi függvénytan, melyben egykori mesterét, Weierstrassst követte, a másik Bolyai János Appendixe. Eredményes kutató munkát végzett a parciális differenciálegyenletek, a projektív és analitikus geometria, az elemi matematika, a számelmélet és a matematika más területén

Érdemeinek elismeréseként 1891-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta.

Didaktikai tevékenységének jelentősége nem marad el kutatási eredményeitől. Az Appendixről tartott előadássorozata nagymértékben hozzájárult a Bolyai János felfedezésének, a hiperbolikus geometriának az ismertetéséhez diákjai körében. Vályi Gyulának köszönhető a Bolyai-kultusz kialakulása Kolozsváron. Nyolc didaktikai művet adott ki. A kincses város egyetemének egyik legnagyobb hatású professzora volt.

Kutatásainak eredményeit beleszötte az előadásaiba, így próbálta további kutatómunkára ösztönözni diákjait. Előadásainak kidolgozásánál csak az emlékeztetőre volt utalva. Teljesen szabadon adott elő, sohasem használt feljegyzést vagy más segédanyagot. Nemcsak tanítványai, tanártársai is méltányolták tudományos munkásságát, őszintén becsülték emberi erényeit.

1911-ben nyugdíjazását kérte. Nyugdíjazása után régi lakását feladta, bátyjához költözött és teljesen visszavonultan élt.

Élete során megtakarított pénzt két felé osztotta: 10 000 koronát a Tudományos Akadémiának, 20 000 koronát pedig a kolozsvári egyetem matematika és természettudományi karának hagyta ösztöndíj – alapra.

1913 okt. 13.-án halt meg Kolozsváron. A Házsongárdi temetőben nyugszik.

Szomorú, hogy több mint 103 évvel a halála után még mindig nincs sem Marosvásárhelyen, ahol született és tanult, sem Kolozsváron, ahol alkotott és ahol nyugszik egy utca, tér, iskola vagy intézmény, mely őrizné a nevét és emlékeztetne Marosvásárhely legnagyobb tudós szülőföldre.

Összeállította: Sebestyén Júlia,
dr. Weszely Tibor és dr. Oláh-Gál Róbert közleményei alapján

A VÁLYI GYULA MATEMATIKAI TÁRSASÁG

A Vályi Gyula Matematikai Társaság megalakulása és tevékenysége, része a fennmaradásunkért és a jövőbeni erdélyi értelmiség kialakításáért való küzdelmünknek. A tudásvágy ébrentartása, a matematika megszerettetése, a vizsgákra való felkészülés megkönnyítése, a tehetséges gyerekek felkutatása és azok külön foglalkoztatásának vágya készítetett arra, hogy megszervezzünk egy városi szintű kört, melyre a környező falvak gyerekeit is meghívjuk.

Dr. Sebestyén Dénes ötlete és javaslata alapján, kezdeményeztük, majd 1994 szeptember 28-án, Donáth Árpád és a kollégák támogatásával létrehoztuk a *Marosvásárhelyi Gimnáziumi Matematikatanárok Vályi Gyula Társaságát*, mely 2004-ig az Erdélyi Magyar Műszaki Tudományos Társaság marosvásárhelyi fiókszervezetének matematika szakosztályaként működött.

A marosvásárhelyi törvényszék 5945-ös számú határozata értelmében 2004 október 12-től önálló jogi személyiséget nyertünk *Vályi Gyula Matematikai Társaság - Societatea Matematică Vályi Gyula - Vályi Gyula Mathematical Association* néven. Az Oktatásügyi Minisztérium 2004 november 19-én vette nyilvántartásába 484-es számmal.

A Marosvásárhelyi Gimnáziumi Matematikatanárok Vályi Gyula Társaságának kezdetben 53 tagja volt, ma alig 20 tagot számlál.

A Vályi Gyula Társaság tagjainak iskolán kívüli állandó tevékenységei közül kiemeljük a következőket:

A marosvásárhelyi és környéki iskolák V., VI., VII. és VIII. osztályos tanulóinak terv szerinti, heti 2-2 órában való felkészítése a *Vályi Gyula Matematikakör* keretén belül.

Évente szervezzük a *Vályi Gyula Matematika Emlékversenyt*, amelyen részt vesznek Erdély rangos iskolái, a szorványvidék és Kecskemét tanulói is. Reméljük, hogy a résztvevők nemcsak díjakkal, vagy a verseny tapasztalataival gazdagodnak, hanem értékes ismeretekkel is Vályi Gyuláról, a Bolyaiakról, városunk nevezetességeiről. Ezeket az ismereteket otthon bővítik, továbbadják, esetleg tovább ápolják.

Terjesztjük és támogatjuk a *Matematikai Lapokat*.

A marosvásárhelyi napilap, a *Népújság* szerkesztősége segítségével, 1992 után tíz éven át szerveztük a VIII. osztályos tanulóknak a *Matematikai-pályázat* nevű megyei szintű vetélkedőt, melynek célja a városi, de főleg a megyeközponttól távol eső falvak gyerekeinek megsegítése a kisérlettségire és felvételire való felkészülésben.

DIÁKKONFERENCIA

Farkas Róbert, VI. oszt. Mihai Viteazul Ált. Isk., Marosvásárhely

Tanár: Gagyi Ella

Híres Magyar feltalálók, akik hozzájárultak a távközlés kifejlődéséhez

Orbán-Balásy Kata, VI. oszt. Művészeti Liceum, Marosvásárhely

Tanár: Bíró Imre Levente

Chudy József élete és munkássága

Bitai Attila, VIII. osztály, Művészeti Liceum, Marosvásárhely

Tanár: Bíró Imre Levente

Virág József (1870 – 1901)

Gombócz Nóra, VII. oszt., Művészeti Liceum, Marosvásárhely

Tanár: Bíró Imre Levente

Puskás Tivadar (1844-1893)

Ilyés Rajmond, VIII. oszt., Sövér Elek Szakközépisk. Gyergyóalfalu

Tanár: Benczó Piroska

Puskás Tivadar

Szilágyi-Benő Dóra, VI.B osztály, Művészeti Liceum Marosvásárhely

Tanár: Bíró Imre Levente

Puskás Tivadar

Baricz Orsolya, VIII. oszt., Sövér Elek Szakközépisk. Gyergyóalfalu

Tanár: Benczó Piroska

Puskás Tivadar

Iszlai Emőke, VIII. oszt. Művészeti Liceum, Marosvásárhely

Tanár: Bíró Imre Levente

Mihály Dénes

Erős-Karácsony Szilárd, VI. oszt. Bolyai Farkas El. Lic. Marosvásárhely

Tanár: Mátéfi István

Gábor Dénes

Bencze Mihály

Vályi Gyula emlékére

Jött, szent hittel, mint ki keresztre menni kész
a székely fővárosba, csak megváltóként.

Dobbant a világ, váltott a szív és az ész,
tér-idő magzat projektív fókuszaként.

Az igazság tömérdek színét tükrözte
a holdtölte, a Nap szerelmesen pihent.

A hajnal megszülte az időt, érezte, a végtelen titkos vágyainkból
serkent.

Gurultak az álmok, tűzpiros prímszámok,
átsuhantak az imára kulcsolt kezek.

Erdély: kóbor fénysugarak és templomok célkeresztje, derivált
aranylemezek.

A szavak, tételek védelmébe zártan,
hóba süppedő menekülő ösvények.

Friss nyomot hagyni, véresen és aléltan, ahol görnyedt vállú kripták
a törvények.

Házsongárdban az örök tavasz csicsereg,
rácok oldódnak Európa térképén.

Itt a fák még állva halnak, csak könny perog, levelüket szél szórja
szét e földtekén.

Szabad arcunkat földre tesszük, vajúdunk,

szívünkben a védősáncok elporladnak. Szeretet a tudományos
forradalmunk, ha még gyerekeink magyarként álmodnak.

(Csernátfalva, 2012. május 19)

A folytonos szakmai együttműködés és tapasztalatcsere eredményeként,
feladatlapokat, összefoglaló tesztek, tudományos cikkeket közöltünk
szaklapokban és öt különböző tematikájú példatárakat jelentettünk meg.

2000000 lejt adtunk a ledöntött Vályi síremlék felállítására és a sír
felújítására.

Megszerveztük a *Vályi Gyula emléke* tevékenységeit születésének
150-ik és elhunytának 100-ik évfordulója alkalmából.

Születésének 150. évfordulója napján tudományos emlékkonferenciát
tartottunk, hazai és magyarországi akadémikusok, egyetemi tanárok
részvételével és *domborműves emléktáblát* helyeztünk alma matere, a régi
Református Kollégiun falára.

2012-ben emlékművet állítottunk a vár mellé, közel egykori
házukhoz.

2013-ban halálának 100-ik évfordulója emlékére dr. Sebestyén Dénes
javaslatára *Vályi Gyula díjat* létesítettünk.

2015 szeptember 12-én, a Vályi Gyula Matematikai Társaság a
Nemzeti Tehetségsegítő Tanács által *Akkreditált Kiváló Tehetségpont*
minősítést kapta.

Vályi Gyula
emléktábla, 2005.01.25.

Vályi Gyula
emlékmű, 2012.05.25.

AZ EMLÉKTEVÉKENYSÉG IDŐBEOSZTÁSA

Május 12.-én

- 15:00 Vendégek fogadása a Bolyai Farkas Elméleti Líceumban
16:00 Megnyitó a Vályi Gyula emléktáblánál, a Bolyai Farkas Elméleti líceum udvarán
dr. Domokos József, dr. Farkas Csaba – A vendégek köszöntése
Szavalt: Nagy Attila: Da Vinci álma - In memoriam Vályi Gyula
előadó: Simon Kriszta Laura, VIII. oszt. Dacia Gimnázium
Koszorúzás a Vályi Gyula emléktáblánál
Gaudeamus – kórus
Énekelnek: Nagy Bertold X.B, Nagy Kinga XI.B, Zöld Ágnes XI.B,
Ördög Tímea XII.B, Művészeti Líceum
felkészítő tanár: Madaras Ildikó
16:15 A Bolyai Farkas Elméleti Líceum Amfiteatrumában
dr. Oláh-Gál Róbert: A Vályi család
Sebestyén Júlia: Vályi Gyula emlékének ápolása
dr. Csegzi Sándor: Marosvásárhely a matematika városa
Szabó Zoltán: Maradjunk emberek
16:45 Diákkonferencia: A magyar feltalálók hozzájárulása a távközlés és információtechnológia fejlődéséhez
19:00 Vacsora

Május 13.-án:

- 8:00 Reggeli
9:00-11:00 XXIII. Vályi Gyula Matematika Emlékverseny
11:00-12:00 Látogatás a Teleki Tékába és a Bolyai múzeumba
dr. Weszely Tibor: A Bolyai család
12:00-13:00 Marosvásárhely nevezetességei, városnéző séta
13:00-13:15 Koszorúzás a Vályi Gyula emlékműnél
Szavalt: Bencze Mihály: Vályi Gyula emlékére
Előadó: Kádár Szintia, VIII. oszt. Dacia Gimnázium
13:30-14:30 Ebéd
15:00-15:30 Bandi Árpád: Bolyai emlékhelyek
Díjkiosztó ünnepély
A vendégek hazautazása

Nagy Attila

Da Vinci álma

In memoriam Vályi Gyula

Vak szemgolyó - marad
A **belső** lelkesedés,
A senki által be nem mérhető
Valós világ varázsa, fénye;
Az **én**, aki dobbanva gravitál
Isten és ember körül.
Da Vinci álma: az angyali
Emelkedés, röpülés tisztasága,
Föl, föl! de utána
Mindig vissza:
Oda ahol -bár pólus-orientált-
Legbelül az **egész** a tiszta.
Sántán is egy a titánok közül,
Akinek isten is, ember is örül-
Ó, szájalom helyesen cselekvője,
Ki Bolyai sorsát, mint paralellát
Örökölted a légcsavarral:
Nem kisebb attól Gauss és Weierstrass,
Hogy ti ragyogtok fölöttük mindég.

2006. szept.